

Natuur- en Vogelwacht
Vijfheerenlanden

Overboeicop 15
4145 NN Schoonrewoerd
info@natuurcentrum5hl.nl

Aan: Team Projecten Vijfheerenlanden
teamprojecten@vijfheerenlanden.nl

Onderwerp: reactie op concept-
Ruimtelijke Visie
Gaasperwaard III

Uw referentie:
Onze referentie: RO20240506
Datum: 6 mei 2024

Geachte dames en heren van Team Projecten Vijfheerenlanden,

Hierbij de reactie van de Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden op de concept-Ruimtelijke Visie Gaasperwaard III. In Hoofdstuk 1 gaan we in de op gevolgen voor de hoogstamboomgaard die wij beheren. Hoofdstuk 2 bevat onze ideeën over de ecologische aspecten elders in het projectgebied.

1. De hoogstamboomgaard aan de Biezenweg

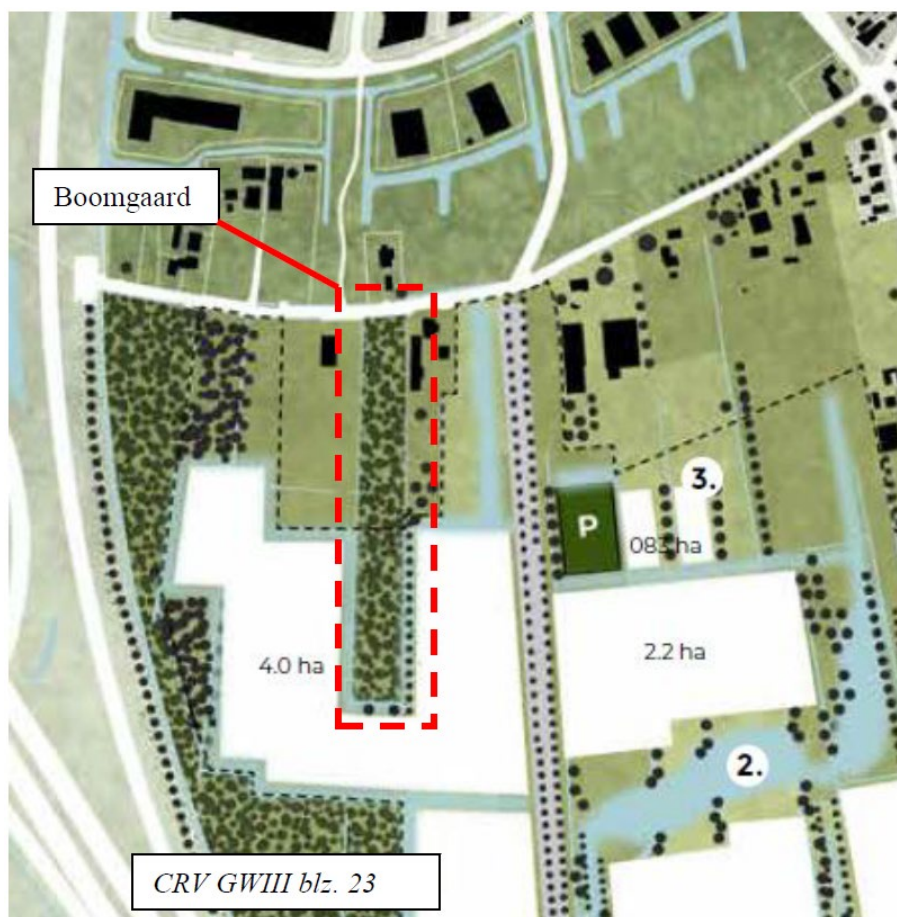
De waardevolle hoogstamboomgaard ligt aan het einde van de Biezenweg in Hagestein en wordt beheerd door vrijwilligers van de vereniging. Informatie die in december 2023 is toegestuurd wordt hier niet in extenso herhaald, maar voor de volledigheid als bijlage bijgevoegd.

1.1 Formeel

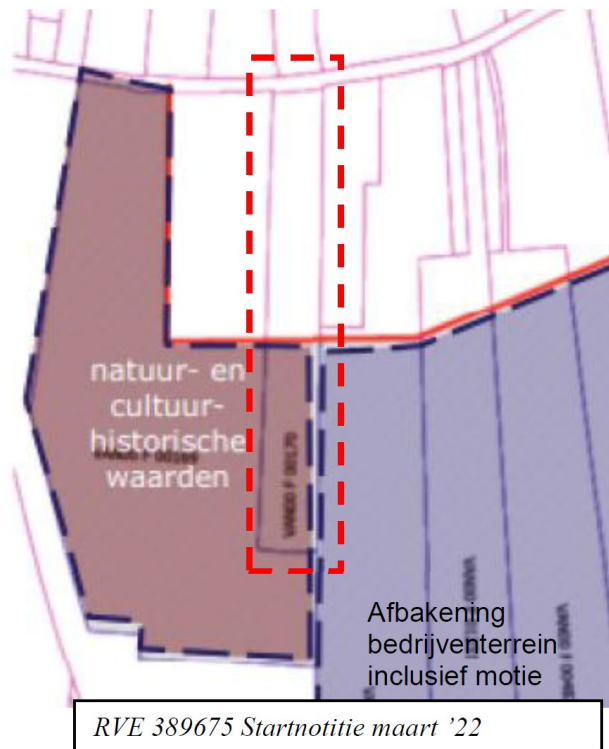
Op blz. 23 zien we dat er vrijwel niet is voldaan aan ons verzoek om het cultureel groen in zijn waarde te laten. Ook met onze suggesties is niets gedaan, de boomgaard wordt voor een belangrijk deel ingebouwd.

Hiermee wordt voorbijgegaan aan RVE 389675 Startnotitie versie 4 (Bedrijventerrein Gaasperwaard 3, Hagestein) van maart 2022, opgesteld naar aanleiding van de motie die de gemeenteraad ten gunste van de boomgaard heeft aangenomen.

De boomgaard viel buiten het bedrijventerrein en aan de westkant zou zorg worden gedragen voor natuur- en cultuurhistorische waarden.

Met de startnotitie werd ook tegemoet gekomen aan Amendement Gaasperwaaard 3 VVD/CDA/PvdA (vergadering GS van Utrecht d.d. 31 mei 2023), onder argument 4: *Onder een zorgvuldige landschappelijke inpassing wordt in elk geval verstaan: een gedragen groene afscheiding naar Hagestein en goed rekening houden met de landschappelijke en cultuurhistorische waarden in het gebied.*

1.2 Het inbouwen van de boomgaard

- a. De bebouwing aan elke kant van de boomgaard, vooral aan de zuid- en de westkant, zal een belangrijke vermindering van de hoeveelheid zonlicht tot gevolg hebben, wat ongewenst is omdat het de vitaliteit van de boomgaard zal schaden.
- b. Het is de vraag of de kavel aan de westkant met zijn verkeerslawaaï en fijnstof en slechte bereikbaarheid, met de gezondheidsconsequenties, gewild zal zijn als werklocatie. De bestemming natuur zou dus meer op zijn plaats zijn.
- c. De belevingswaarde van de boomgaard zal door de nabije hoogbouw aanzienlijk verminderen.
- d. Er wordt gesproken over toegankelijke boomgaarden (blz. 27, blz. 30), maar in het plan laat men een kans liggen om een verbinding voor langzaam verkeer (blz. 21) langs een deel van de boomgaard te laten lopen. Een wandelingetje langs een hoogstamboomgaard is aantrekkelijker dan tussen bedrijfsgebouwen.
- e. Voor de wateropgave is een aantal grote watergangen en een recreatieve plas (blz. 20) gedacht. Kan er niet voor gekozen worden de watergangen rond de boomgaard wat te vergroten, zodat de boomgaard niet zo strak ingebouwd wordt?
- f. Het is niet helemaal duidelijk hoe het onderhoud aan de sloten in de praktijk uitgevoerd moet gaan worden. Er wordt op blz. 28 gedacht vanaf het talud 1:8, maar elders zien we dat daarlangs ook struweel gepland is. Ten oosten van de boomgaard zien we zelfs een rij boompjes verschijnen die flink in de weg zullen staan (blz. 23, schets in paragraaf 1). Op blz. 28 wordt gesproken over baggeren, wat in het algemeen niet vaker dan eenmaal per tien jaar gebeurt. Echter, in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden eist Waterschap Rivierenland van de grondgebruikers dat zij de watergangen jaarlijks onderhouden, dit wordt bij de schouw gecontroleerd. Dit betekent in de praktijk dat de watergangen minimaal eenmaal per jaar toegankelijk moeten zijn. Als er sprake is van meerdere grondgebruikers dient het onderhoud in overleg plaats te vinden (waarvan akte).
- g. Het traject van afwatering rond de boomgaard samen met de westelijke kavels van 4.0 en 4.4 ha (blz. 23 en blz. 25) is niet duidelijk. De sloot aan de oostkant van de boomgaard voert ook nog water af van het land ten noorden van de Biezenweg.

Perenhaag met grote eikenboom.

CRV GWIII, blz. 31.

1.3 Onduidelijkheid over de zuidelijke begrenzing van de boomgaard

Het lijkt op het kaartje “Alternatieve Ontsluitingsroute” (blz. 31) of er aan de zuidkant een paar meter van de boomgaard wordt afgesneden. Aangezien hier een perenhaag en een zeer grote eikenboom staan, zou dat zeer bezwaarlijk voor ons zijn.

1.4 Conclusie

Het belang van de vereniging bij de boomgaard is het behoud van landschappelijk waardevol groen, groen waar in Nederland zo’n tekort aan is. Op verschillende manieren proberen we de bewoners uit de stedelijke omgeving bij de boomgaard te betrekken (o.a. Facebook “Boomgaard MH Biezenweg”). De concept-Ruimtelijke Visie Gaasperwaard III is ten aanzien van de hoogstamboomgaard aan de Biezenweg teleurstellend. In het verleden zijn formele toezeggingen gedaan, die nu niet in de visie verwerkt zijn. Ook met de suggesties die in december 2023 zijn gedaan (bijlagen) is nauwelijks iets gedaan.

Zoals eerder vermeld, maken bepaalde aspecten van dit plan het onderhoud en het behoud van de boomgaard ook nog lastig.

1.5 Aanbeveling

Wellicht is het mogelijk wat te schuiven met bedrijfskavels en groen ingerichte ruimtes, zodat rond het zuidelijk deel van de boomgaard meer openheid ontstaat. Extra groen zou natuurlijk nog beter zijn.

Hiermee kan het wel héél zonnige, groene toekomstperspectief dat in de visie wordt geschetst, misschien iets dichterbij gebracht worden.

Hopelijk zal het niet nodig zijn in het vervolgtraject formeel bezwaar aan te tekenen.

Bijlagen over de boomgaard, ook toegestuurd op 15 december 2023

1. Behoud hoogstamboomgaard Biezenweg Hagestein in Gaasperwaard 3.pdf, 24 november 2021.
2. Projectteam GW3, hoogstamboomgaard 14dec23.pdf
“Inpassing van oude hoogstamboomgaard aan de Biezenweg in plan Gaasperwaard 3, 14 december 2023”

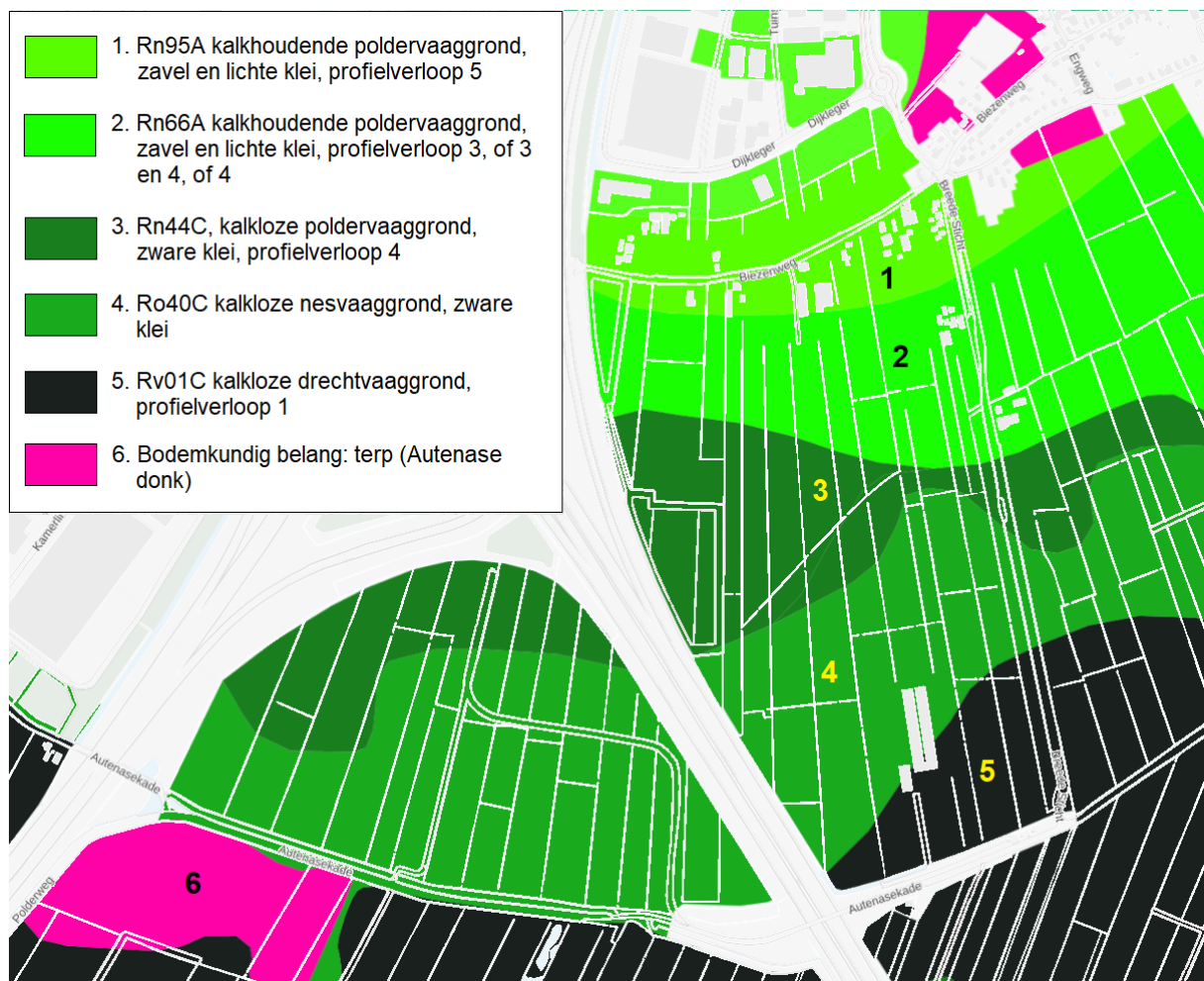
Contactpersoon van de Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden voor de hoogstamboomgaard aan de Biezenweg is Ruth van Bruggen, r.g.van.bruggen@kpnmail.nl

2. Ecologie: reken op kwel, maar houd ook rekening met de bodemgradiënt en de bestaande biodiversiteit

2.1 Het historische landschap en de bestaande biodiversiteit

In de concept-Ruimtelijke Visie Gaasperwaard III krijgen historie en landschap enige aandacht. Er zitten vreemde foutjes in de tekst, zo wordt op pagina 7 gesuggereerd dat in 1815 het landschap nog gekenmerkt werd door moerasbossen en terpen, terwijl pas tegen 1880 het gebied geperceleerd zou zijn. De percelering is echter al doorgevoerd bij de ontginning in de middeleeuwen; Polder de Biezen behoort tot de oudste ontginningen in de Vijfheerenlanden. Op het gebruikte kaartje van 1815 zijn alleen de hoofdwatgangen afgebeeld, alle andere watgangen zijn weggelaten.

Een ernstiger gebrek van de concept-Ruimtelijke Visie Gaasperwaard III is dat er geen enkele aandacht is voor de bodemgradiënt in deze polder, die zeer kenmerkend is en ook van belang als basis voor de biodiversiteit. Wij hebben hiervoor al aandacht gevraagd in onze zienswijze op de Omgevingsvisie Vijfheerenlanden.

Bovenstaande kaart, gebaseerd op de gegevens van www.bodemdata.nl, maakt duidelijk dat binnen het projectgebied vijf bodemeenheden zijn gekarteerd. In het noorden liggen twee typen kalkhoudende zavel- en lichte kleigronden, in het midden kalkloze poldervaaggrond (ondergrond gerijpt), die naar het zuiden via kalkloze nesvaaggrond (ondergrond niet-gerijpt) overgaat in kalkloze drechtvaaggrond (40-80 cm klei op veen).

Er hoort ook een hoogtegradiënt bij: binnen het projectgebied daalt het maaiveld ongeveer 75 cm: van 1.30 m + ANP in het noorden tot 0.52 m + NAP in het zuiden (gegevens AHN 4).

Deze gradiënten hebben ecologische gevolgen: in het noorden zijn planten van kalkrijke droge grond aangetroffen, zoals gewone agrimonie, terwijl in het zuiden vegetatieopnamen zijn gemaakt met moeras- en veenplanten, zoals moeraskartelblad, krabbenscheer en veenreukgras. Zie Bijlage 3.

Door de ligging direct ten zuiden van het omvangrijke, hoge en diepe zandlichaam van de Hagesteinse stroomrug, is Polder de Biezen een goed kwelgebied. Dit blijkt uit vondsten, gedaan sinds 1976, van o.a. waterviolier, brede waterpest, plat fonteinkruid, glanzig fonteinkruid en rijstgras.

Hoe het nu precies staat met de biodiversiteit in een groot deel van het projectgebied is echter onduidelijk. Het is bekend dat in de jaren '90 van de vorige eeuw in het midden en zuiden natuurvriendelijke oevers zijn aangelegd door een van de agrariërs (de pluimveehouder). Bureau Viridis, dat in opdracht van de Provincie Utrecht in 2020 het agrarisch gebied van de gemeente Vijfheerenlanden heeft onderzocht op flora en fauna, kreeg van hem echter geen toestemming voor onderzoek in zijn terrein. Vanaf de omringende wegen is te zien dat veel graslanden in mei-juni lila en rood kleuren door bloeiende pinksterbloemen en veldzuring. Dit wijst op een geringe bemestingsdruk. De kans is daarom groot dat langs de huidige sloten nog steeds minder algemene tot zeldzame planten staan, zoals rijstgras en rode ogentroost, die er in de jaren '90 zijn waargenomen.

Wij hebben ons hier beperkt tot het noemen van planten, maar uiteraard is het huidige gebied ook een belangrijke biotoop voor vissen, amfibieën en insecten. De vogelrijkdom is sinds de jaren '60 van de vorige eeuw wel achteruitgegaan; destijds was het ook een goed weidevogelgebied.

2.2 Aanbevelingen

De uitgangspunten dat het werklandschap 'duurzaam en groen', 'natuurinclusief' wordt ingericht, rekening houdend met het veranderende klimaat, onderschrijven wij van harte.

Wij zouden wel graag zien dat bij de inrichting rekening wordt gehouden met de nu nog aanwezige bodemgradiënt. Veelal worden bedrijfsterreinen opgehoogd met zand om een betere drooglegging te verkrijgen. Als dat in Gaasperwaard III ook overal gebeurt, blijft er weinig over van de waardevolle bodemgradiënt.

Wij geven de volgende aanbevelingen:

- Probeer op zijn minst een deel van de bodemgradiënt te bewaren, namelijk aan de randen en op de plaatsen waar de ecologische verbindingen zullen komen.
- Inventariseer van tevoren goed of er populaties bijzondere soorten aanwezig zijn, en probeer die te laten overleven in het werklandschap. Beperk u daarbij niet tot de wettelijk streng beschermde soorten, want dan vallen alle bijzondere planten buiten de boot.
- De centrale plas en de natte ecologische verbindingen zullen naar verwachting goede biotopen zijn voor kwelgebonden flora en fauna. Een interessante optie is het plaatselijk ondiep afgraven van de bovengrond, teneinde natte standplaatsen te krijgen die geschikt zijn voor vegetatietypen als dotterbloemhooiland of zelfs kalkmoeras. Even ten noorden van de Biezenweg zijn tussen 2000 en 2010 in de stroomrug laagtes uitgegraven die bedoeld zijn voor waterberging. Daar staan nu o.a. rietorchis, bijenorchis, moeraswespenorchis, kleine ratelaar en kattendoorn; dit begint te lijken op kalkmoeras (zie Bijlage 4). Ten zuiden van de Autenasekade heeft het Utrechts Landschap een perceel klei-op-veengrond tot op verschillende dieptes afgegraven. Daar groeien nu o.a. moeraskartelblad, bosbies, trosdravik, schildereprijs, waterviolier, rijstgras en rietorchis (zie Bijlage 5).

- In de concept-Ruimtelijke Visie Gaasperwaard III wordt op enkele plaatsen gesproken over het aanplanten van bomen, volwassen groen of snelgroeiend groen. Wij hebben geen bezwaar tegen aanplant van inheemse bomen en struiken, wel tegen het uitzaaien van kruiden en grasachtige planten. De ervaring leert dat na verbreden van sloten en na ondiep afgraven van vochtige zandige of van venige bodems spontaan veel streekeigen flora verschijnt. De spontane flora wordt voor een deel aangevoerd door de wind (orchideeën) en de vogels (planten met eetbare zaden), voor een ander deel slaat zij op vanuit de levende ondergrondse diasporenbank (geelgroene zegge, blaaszegge, egelboterbloem en dwergparelmos zijn hiervan voorbeelden). Pas als spontane vestiging van gewenste flora uitblijft, kan overwogen worden soorten d.m.v. opbrengen van hooi of uitzaaien te introduceren.

Contactpersoon van de Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden voor vegetatiekundig advies is Dick Kerkhof, dkerkhof@xs4all.nl.

Hoogachtend,

Christa Hendriksen,
Voorzitter